

Катерина Володимирівна БАГАЦЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій
E-mail: kbagatskaya@gmail.com

Олег Олексійович ШЕРЕМЕТ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій
E-mail: olsher@yahoo.com

Яна Едуардівна РОЗИНА

Національний університет харчових технологій
E-mail: yana.rozina.94@mail.ru

**ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В
УМОВАХ РИЗИКУ**

Багацька, К. В. Прогнозування діяльності підприємств харчової промисловості в умовах ризику [Текст] / Катерина Володимирівна Багацька, Олег Олексійович Шеремет, Яна Едуардівна Розіна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2016. – Том 23. – № 2. – С. 13-21. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Діяльність підприємств в умовах невизначеності і ризику важко піддається прогнозуванню. Підприємства харчової промисловості, як і інших галузей, відчувають значний вплив зовнішніх макроекономічних факторів, які можуть суттєво вплинути на внутрішні плани і прогнози. Тому кількісна оцінка впливу макроекономічних факторів на галузь сприятиме розробці прогнозів і планів на мікроекономічному рівні.

Мета. Метою статті є розробка моделі впливу макроекономічних факторів на обсяги реалізації підприємств харчової промисловості.

Метод (методологія). У роботі використано такі методи, як: трендовий аналіз, кореляційно-регресійний аналіз і моделювання, використання формалізованих моделей, графічний метод дослідження.

Результати. Запропоновано ключові фактори впливу на обсяги реалізації підприємствами харчової промисловості, здійснено їх перевірку на можливість застосування у моделі. Побудовано лінійну регресійну модель впливу макроекономічних факторів на обсяги реалізації продукції харчової промисловості та розроблено прогноз обсягу реалізації галуззю до 2020 року.

Ключові слова: ризик; прогнозування; харчова промисловість; фактори; регресійна модель; обсяг реалізації.

Kateryna Volodymyrivna BAGATSKA

PhD in Economic,
Associate Professor,
Department of Finance,
National University of Food Technologies
E-mail: kbagatskaya@gmail.com

Oleh Oleksijovych SHEREMET

PhD in Economic,
Associate Professor,
Department of Finance,
National University of Food Technologies
E-mail: olsher@yahoo.com

Yana Eduardivna ROZINA

National University of Food Technologies
E-mail: yana.rozina.94@mail.ru

PREDICTION OF FOOD ENTERPRISES ACTIVITY UNDER RISK

Abstract

Introduction. Business activity of a company under uncertainty and risk is considered in the article. The food industry enterprises as well as the enterprises of other spheres experience the significant macroeconomic impact of external factors. Such factors can greatly affect internal plans and forecasts. Hence, the quantitative assessment of macroeconomic factors that influences the industry will facilitate the development of forecasts and plans at the microeconomic level.

Goal. The purpose of the article is to develop the model of macroeconomic factors impact on sales volume of the food industry.

The Methods. Such techniques as trend analysis, correlation and regression analysis and modeling, use of formalized, graphical research method are used in the article.

Results. The key factors that influence the sales volume of food industry are proposed. The verification of their applicability in the model is carried out. The linear regression model of macroeconomic factors on food industry sales volume is developed. The forecast of industry sales volume is made up to 2020.

Keywords: risk; forecasting; Food Industry; factors; regression model; sales.

JEL classification: L660, C330

Вступ

Сучасним економічним подіям властивий високий ступінь динамізму й непередбачуваності, стрімке ускладнення соціальних і технологічних процесів. Коливання цін на продукцію, невигідне співвідношення валютних курсів, непередбачуваний розвиток політичних подій, а також інші явища, які характеризуються багатоваріантністю свого розвитку, – усе це поширилось на більшість секторів вітчизняної економіки. Посилення впливу зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів господарювання змушує останніх застосовувати сучасні методи фінансового менеджменту, які мають кількісно враховувати дію факторів впливу на основні фінансові показники діяльності. Проблемними аспектами оцінки, планування і прогнозування діяльності підприємства в умовах високого ступеня невизначеності присвячено праці багатьох вчених, зокрема Т. Л. Бартона [1], Б. Є. Грабовецького [3], В. І. Борисевича [2], О. О. Терещенка [10] та інших. Харчова промисловість України також підпадає під вплив багатьох ризикових чинників. Проте дослідники перспектив розвитку харчової промисловості України, зокрема Л. О. Пашнюк [4], Н. С. Скопенко [5], Л. Дейнеко та І. Романюк [6] роблять переважно емпіричні оцінки перспектив розвитку галузі на основі дескриптивних методів.

Мета і завдання статті

Метою статті є розробка прогнозу діяльності підприємств харчової промисловості на основі дослідження впливу зовнішніх загальноекономічних факторів методом регресійного аналізу в умовах невизначеності і ризику. Завданнями статті є оцінка сучасних економічних ризиків України на основі

аналізу експертних думок, визначення факторів впливу на обсяг реалізації галузі та встановлення кількісної залежності впливу обраних факторів на доходи харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження

Наявність ризику є об'єктивною умовою функціонування ринкової економіки, але в умовах системної глибокої кризи актуальність дослідження діяльності підприємства в умовах ризику істотно зростає. Систематизація окремих думок науковців стосовно аналізу ризику та дій підприємства в умовах невизначеності та ризику наведена в таблиці 1.

Таблиця 1. Поведінка підприємства в умовах ризику

Поведінка	Дії підприємства	Джерело
1. Аналіз ризиків		
Моніторинг	Аналіз ринкової ситуації, визначення загрози для підприємства із зовнішнього чи внутрішнього середовища, розуміння джерела ризику, визначення, які дії менеджерів були порушені щодо попередження його появи та що зробити, щоб у майбутньому вберегти компанію від подібного ризику	Т. Л. Бартон [1], І. І. Вербіцька [7], П. Г. Грабовий [8], Н. А. Янковський [9],
Ідентифікація	Визначення, що стало причиною появи ризику, встановленн виду ризику. Від того, наскільки правильно буде визначена характеристика ризику, залежить наскільки виважені дії будуть впроваджені щодо подолання ризикової ситуації	О. О. Терещенко [10]
Оцінка	Які загрози несе ризик для компанії, яка серйозність настання та які можуть бути наслідки для підприємства. Також до цього етапу можна віднести і прийняття рішення щодо методів подолання ризикової ситуації.	
Контроль	Обрання конкретних дій щодо подолання ризику і контроль за їх виконанням. Наприклад, СРПР	
2. Дії в умовах ризику		
Запобігання ризику	Фактичне ухилення від ризикогенної, ризиконебезпечної діяльності або способу буття. Про запобігання або уникнення може йтися лише за наявності альтернативних вирішень, які є менш ризиковими.	О. О. Терещенко [10] А. В. Матвійчук [11]
Зменшення ризику	Попереджувальна (превентивна) діяльність, спрямована на зменшення ризику, здійснення якої потребує значних фінансових витрат на придбання різноманітних технічних засобів та проведення організаційно-технічних заходів, які могли б протистояти виникненню ризиків. Наприклад, страхування, хеджування, створення резервів	
Утримання чи обмеження ризику	Заходи, спрямовані на обмеження (локалізацію) ризику. Ці заходи здебільшого мають репресивний характер. Наприклад, скорочення витрат з метою недопущення збитків, згортання інвестицій	

Щодня господарюючі суб'єкти зазнають впливу від політичних, економічних, фінансових, геополітичних, техногенних ризиків. Безперечним фактом є і наростання результатів впливу зовнішніх ризиків на функціонування підприємств.

На думку експертів [13], внутрішні ризики розвитку економіки України, головним чином, пов'язані з:

- військовими діями на Донбасі, які призводять до скорочення виробництва у регіоні, погіршення умов залучення зовнішнього фінансування та зростання видатків бюджету на фінансування силових відомств і відновлення зруйнованої інфраструктури;
- зростанням боргового навантаження на бюджет через необхідність фінансування дефіциту та заборгованості НАК «Нафтогаз», сформованої у минулі роки;
- виснаженням міжнародних резервів, що ускладнює використання Національним банком інтервенцій як інструментів стримування зростання попиту на іноземну валюту, який виникає внаслідок панічних настроїв та спекулятивних атак.

Вторинні ефекти внутрішніх політичних та економічних потрясінь, анексії Криму та військових дій на Донбасі поширилися на більшість секторів вітчизняної економіки. Внаслідок цього поглиблюються диспропорції, прискорюється падіння ВВП, скорочення обсягів промислового виробництва, зовнішньої торгівлі, зниження обсягів освоєння капітальних інвестицій тощо [13].

Серед факторів, які перешкоджають розвитку підприємств, експертами інституту економічних досліджень та політичних консультацій (IER) шляхом опитування керівників підприємств визначені наступні: нестача обігових коштів та нестача сировини і матеріалів, низький попит на продукцію, несприятлива політична ситуація, висока ставка кредитів, високий рівень податків, високий регуляторний тиск, високий рівень конкуренції, проблеми з енергопостачанням [14]. Зазначимо, що фактори несприятливої політичної ситуації в країні, низького попиту на продукцію та проблеми з оборотним капіталом набули протягом 2014 року більшої ваги і залишились високо значущими і в 2015 році.

Негативними фінансовими наслідками впливу сукупності ризиків на діяльність господарюючих суб'єктів в Україні є брак оборотних коштів, що спричиняє проблеми з ліквідністю та брак замовлень, що має наслідком падіння доходів. Зменшення доходів від реалізації та інших доходів підприємства в умовах економічного спаду є вирішальним фактором розгортання кризових явищ на підприємстві, тому управління доходами, зокрема їх планування на основі ефективних прогнозів, є запорукою мінімізації фінансових втрат від кризи і збереження або відновлення прибутковості у майбутньому.

Проте, незважаючи на глибокий кризовий стан і вагомі фактори негативного впливу, певна кількість економічних суб'єктів мають позитивні очікування щодо майбутньої економічної ситуації, причому відсоток позитивних очікувань поступово зростає і станом на лютий 2015 р. склав 17,2 % проти 13,7 % станом на жовтень 2014 р. [14].

Так зменшення торговельних обмежень з боку країн ЄС надасть Україні базу для розширення експортної діяльності та допоможе товаровиробникам компенсувати збитки від втрати російського ринку лише у середньостроковій перспективі після сертифікації українських товарів згідно з європейськими стандартами. Крім того, внаслідок погіршення споживчих настроїв населення та падіння доходів домогосподарств через уповільнення зростання заробітних плат та девальвацію національної валюти, не варто очікувати на зростання темпів споживання, тому суттєва переорієнтація експортерів на внутрішній ринок у короткостроковій перспективі є малоімовірною [16].

У разі неможливості запобігання ризикам повторної відчутної девальвації національної валюти, можна сподіватися, що її здешевлення дещо стимулюватиме експортну діяльність товаровиробників та знижуватиме попит на імпорту продукцію, що в короткостроковій перспективі сприятиме певному коригуванню зовнішньоторговельного балансу. Додатковим фактором для зміцнення позицій національної валюти та зменшення амплітуди коливань стануть очікувані трансферти від МВФ та традиційні експортні поставки зернових на світові ринки та, зокрема, до країн ЄС, з огляду на надання ними торговельних преференцій.

Очікуваний високий рівень інфляції, хоча і значно вплине на рівень реальних доходів та витрат населення, може розглядатися як додатковий стимул для розвитку бізнесу українських товаровиробників. В умовах скорочення імпорту це може слугувати чинником подолання економічної кризи у середньостроковій перспективі [13].

Посилення впливу зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів господарювання змушує останніх застосовувати сучасні методи фінансового менеджменту, які мають кількісно враховувати дію факторів впливу на основні фінансові показники діяльності. Необхідність планування зумовлена тим, що майбутня діяльність підприємства в умовах ринку завжди пов'язана зі значним ступенем невизначеності, адже економічне середовище, як зовнішнє, так і внутрішнє, характеризується високим динамізмом [15].

Фактично прогнозування повинно передувати плануванню і оцінювати безліч варіантів. За допомогою фінансового планування конкретизуються намічені прогнози, визначаються конкретні шляхи, показники, взаємозв'язані завдання, послідовність їх реалізації, а також методи, що сприяють досягненню вибраної мети. Основною відмінністю прогнозу від плану є те, що прогножуються ті показники, якими компанія не має можливостей керувати [12].

Невизначеність спричиняє появу низки чинників, які впливають на процес прогнозування показників діяльності підприємства, а саме:

- майбутнє може суттєво відрізнятись від теперішнього і, тим більше, від минулого. Відповідно, немає гарантії, що тенденції, які спостерігалися в минулому, спостерігатимуться і в майбутньому;
- складні статистичні моделі часто не дають точних прогнозів, незважаючи на підтвердження їхньої адекватності, тоді як найпростіші моделі, попри їх статистичну обмеженість, часто дають значно кращі результати з точки зору точності прогнозування;
- як формальні, так і неформальні методи не дають змогу врахувати й досягнути рівень невизначеності зовнішнього середовища функціонування організації.

Нами було поставлено задачу кількісного визначення впливу факторів зовнішнього середовища на виробництво продуктів харчування і розробки прогнозу обсягів виробництва харчовою промисловістю. На основі дослідження аналітичних звітів провідних організацій, думок експертів, наявності відкритих

даних та самостійних міркувань нами було обрано певні макроекономічні фактори і встановлено, що їх зв'язок з обсягом виробництва продуктів харчування є лінійним.

До цих факторів належать: річний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в харчову промисловість; вартість кредитів за даними статистичної звітності банків України; витрати домогосподарств на продукти харчування у середньому на домогосподарство; доходи домогосподарств; офіційний курс гривні щодо іноземних валют (грн за 100 дол. США); індекс інфляції; індекс цін виробників промислової продукції.

Іноземні інвестиції в Україні є не лише вагомим фактором розвитку вітчизняної економіки, а й водночас важливим індикатором умов підприємницької діяльності у нашій державі. Водночас політичні фактори внесли дуже серйозні корективи у ділову мотивацію багатьох реальних і потенційних іноземних інвесторів щодо їх подальшої інвестиційної активності в Україні. Насамперед це стосується зростаючої ідентифікації інвестицій у нашу державу на сучасному етапі як високо ризикованих. Скорочення інвестицій в акціонерний капітал може призвести до нарощення позикового капіталу підприємствами, але висока ціна кредитних ресурсів також є стримувальним фактором розвитку підприємства.

Доходи домогосподарств дозволяють визначити потенційну суму їх споживчих витрат, а величина витрат на харчування конкретизує купівельну спроможність населення і безпосередньо впливає на попит на базові харчові продукти. Харчова промисловість України є вагомим експортером і імпортером серед інших галузей, тому зрозумілим є вплив валютних коливань на діяльність галузі. Зростання споживчих цін, як і цін виробників, чинять суттєвий вплив на реальні грошові потоки підприємств, відповідно - на їх реальні прибутки і майбутні можливості розвитку.

Зазначимо, що в процесі аналізу було розглянуто багато інших факторів, які під час кореляційного аналізу не показали лінійної залежності або ж показали незначну залежність.

Але для розробки достовірних прогнозів діяльності підприємства чи галузі недостатньо розуміння впливу вказаних макроекономічних факторів на діяльність, необхідно намагатися кількісно встановити цей вплив. Одним з методів визначення цього взаємозв'язку є регресійний аналіз як один з найбільш широко використовуваних методів багатовимірного статистичного аналізу. Термін «множинна регресія» пояснюється тим, що аналізу підлягає залежність однієї ознаки (результуючої) від набору незалежних (факторних) ознак [12]. Регресійний аналіз використовується з двох причин.

1. Опис залежності між змінними допомагає встановити наявність можливого причинного зв'язку.
2. За допомогою порівняння регресії можна передбачати значення залежної змінної за значеннями незалежних змінних, що дозволяє визначити предиктор для залежної змінної.

У таблиці 2 наведено перелік факторів, відібраних до аналізу з присвоєнням їм порядкових номерів.

Таблиця 2. Перелік факторів відібраних для побудови множинної регресії

Назва показника	Порядковий номер
Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України (виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів) (тис. дол.)	Ф1
Витрат домогосподарств на продукти харчування у середньому на домогосподарство (тис. грн)	Ф2
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (грн за 100 доларів США)	Ф3
Вартість кредитів за даними статистичної звітності банків України (без урахування овердрафту), %	Ф4
Рівень інфляції, %	Ф5
Рівень цін виробників промислової продукції, %	Ф6
Доходи населення, тис. грн	Ф7

На другій стадії якісний аналіз доповнюється кількісними оцінками, які дозволяють відібрати статистично істотні фактори для розглянутих конкретних умов реалізації зв'язку. Для побудови множинної регресії було взято період з 2006 по 2014 рр. (таблиця 3).

Відбір факторів на другій стадії дослідження починають зазвичай з аналізу матриці парних коефіцієнтів кореляції, отриманих на першій стадії. Виявляються фактори, тісно пов'язані між собою. При наявності таких зв'язків між факторними ознаками один або декілька з них потрібно усунути таким чином, щоб між рештою факторів не було тісних зв'язків (при цьому коефіцієнти кореляції між результуючим ознакою Y і факторами можуть бути, звичайно, високими). Ця процедура дозволяє уникнути негативних ефектів мультиколінеарності (таблиця 4).

Отже, з матриці парних коефіцієнтів кореляції ми спостерігаємо присутність трьох міцних зв'язків: обсяг доходів населення (Ф7) з обсягом прямих іноземних інвестицій (Ф1); обсяг доходів населення (Ф7) з офіційним курсом гривні (Ф3); індекс цін виробників (Ф6) з індексом інфляції (Ф5).

Оскільки обсяг доходів населення має сильні кореляційні зв'язки з двома факторами, тому доцільніше усунути саме цей фактор з регресійного рівняння.

Таблиця 3. Вихідні дані для побудови моделі множинної регресії [17]

Роки	Ф1	Ф2	Ф3	Ф4	Ф5	Ф6	Ф7
2006	180940	1,59	505	15	112	107	479 300
2007	100400	1,77	505	14	117	125	623 300
2008	289200	1,80	527	18	122	117	845 600
2009	124700	1,91	779	21	112	120	894 300
2010	151300	1,59	794	13	109	119	1 101 200
2011	357000	1,77	797	14	105	109	1 266 800
2012	846400	1,80	799	17	100	104	1 457 900
2013	187400	1,91	799	14	101	104	1 529 400
2014	-495600	2,10	1 189	16	125	127	1 603 500

Таблиця 4. Аналіз матриці парних коефіцієнтів кореляції

Фактори	Ф 1	Ф 2	Ф 3	Ф 4	Ф 5	Ф 6	Ф 7
Ф 1	1						
Ф 2	0,56	1					
Ф 3	0,69	0,68	1				
Ф 4	-0,01	0,45	0,09	1			
Ф 5	-0,47	0,30	0,04	0,21	1		
Ф 6	-0,39	0,32	0,22	0,11	0,82	1	
Ф 7	0,95	0,61	0,84	-0,03	-0,30	-0,18	1

З останнього зв'язку нами було усунуто індекс цін виробників (Ф6), бо взаємозв'язок індексу інфляції з обсягом виробництва є більш обґрунтованим, ніж індекс цін виробників. Отже, в модель лінійної регресії було залучено п'ять факторів з Ф1 по Ф5. У результаті ми отримали наступне рівняння лінійної регресії:

$$Y = -104317,9 + 63,17\Phi_1 - 22,91\Phi_2 + 157\Phi_3 - 1414,9\Phi_4 + 977,9\Phi_5 \quad (1)$$

Зазначимо, що статистичні характеристики отриманого рівняння, незважаючи на малу вибірку, показують гарні результати. Так $R^2 = 0,98$, що вказує на високу точність апроксимації, тобто отримана модель гарно описує процес; критерій Фішера $F = 0,0062$ набагато менше за $0,05$; p -value за факторами Φ_1 і Φ_3 дозволяє говорити про достовірність цих факторів у описі процесу виробництва продукції харчової промисловості.

Тобто можна підсумувати, що обсяг виробництва продукції підприємств харчової промисловості найбільш суттєво залежить від прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал та офіційного курсу гривні щодо іноземних валют, тому, знаючи прогноз валютних курсів і інвестиційний вкладень, можна прогнозувати обсяги виробництва. Також можна з великим ступенем достовірності стверджувати, що стабілізація валютного курсу та зростання інвестицій в акціонерний капітал підвищать обсяги виробництва харчових продуктів.

На рівні окремого підприємства варто порекомендувати концентрувати увагу на моніторингу саме цих параметрів впливу (інвестиції та валютний курс) на обсяги реалізації продукції конкретного підприємства як найбільш значущих.

Для побудови прогнозу, наближеного до достовірності, необхідно мати прогнозні дані для усіх факторів моделі, отримані з достовірного і надійного джерела. Для нашого прогнозу ми скористалися звітом Міжнародного валютного фонду, де були наведені прогнози основних макроекономічних показників України.

За прогнозними даними МВФ було розраховано прогнозні складові моделі у відповідних одиницях виміру і побудовано прогноз обсягу реалізації продукції у харчовій промисловості на період до 2020 року (рис. 1).

З рисунку робимо висновок, що на період до 2020 року буде спостерігатися позитивна динаміка обсягу виробництва продукції, що характеризується повільним упевненим зростанням.

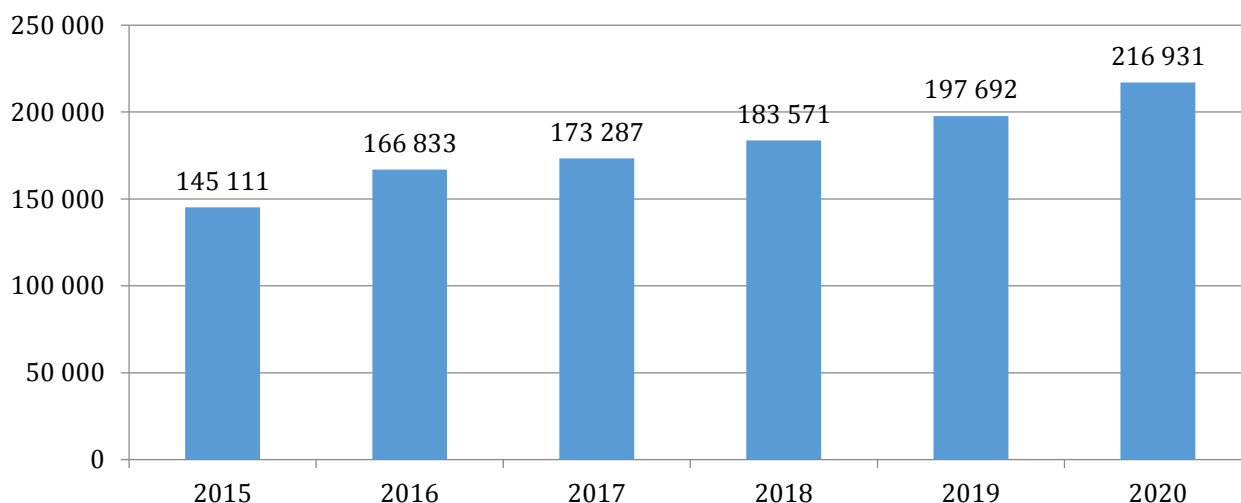
Висновки та перспективи подальших розвідок

Однією з проблем функціонування підприємств в умовах ризику є ідентифікація, аналіз ризику, розробка заходів, спрямованих на його зменшення. Великі ризики ускладнюють планування і

прогнозування майбутніх показників діяльності підприємства, оскільки внаслідок високого ступеня невизначеності і значного впливу непоборних факторів зовнішнього середовища дуже складно розробляти достовірні і точні прогнози на майбутнє.

Таблиця 5. Прогноз основних макроекономічних показників економіки України [18]

Фактори / Роки	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Курс гривні (Hryvnia per U.S. dollar)	12	21,7	22,5	23,1	23,5	23,6	23,7
Індекс споживчих цін (Consumer prices)	24,9	26,7	8,7	7,2	5	5	5
Інвестиції в % від ВВП (Investment (percent of GDP)	13,6	11,4	13,1	13,6	14,4	15,5	17
Середня кредитна ставка, % (Credit percent)	16,8	18,5	15,1	14,8	14,5	12,6	12,1
Витрати домогосподарств на продукти харчування в % від ВВП (Food expenditure (percent of GDP)	2,1	2,5	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3

Рис. 1. Прогнозний обсяг виробництва підприємств харчової промисловості, млрд грн

У роботі було побудовано модель лінійної регресії за обраними факторами впливу для обсягу виробництва продукції харчової промисловості як залежної змінної. Встановлено, що іноземні інвестиції та валютний курс є найвагомими факторами впливу на обсяг виробництва продуктів харчування.

За наявності розробленого прогнозу розвитку всієї галузі, в якій функціонує підприємство, можна зрозуміти перспективу розвитку галузі, очікування провідних фінансових установ світу, які, до речі, є ключовими кредиторами України, і вже на основі розроблених макроекономічних моделей будувати стратегічні і тактичні фінансові плани розвитку окремих суб'єктів.

Список літератури

1. Бартон, Т. Л. Риск-менеджмент. практика ведущих компаний [Текст] : пер с англ. / Т. Л. Бартон, У. Г. Шенкир, Пол Л. Уокер. – М.:«Вильямс», 2008. – 208 с.
2. Прогнозирование и планирование экономики [Текст] : учеб.пособие / В. И. Борисевич, Г. А. Кандаурова, Н. Н. Кандауров и др.; Под ред. В. И. Борисевича, Г. А. Кандауровой. – Мн.: Интерпрессервис; Экоперспектива, 2001. – 380 с.
3. Грабовецький, Б. Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання [Текст] : монографія / Грабовецький Б. Є. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 171 с.
4. Пашнюк, Л. О. Харчова промисловість України: стан, тенденції та перспективи розвитку [Текст] / Л. О. Пашнюк // Економічний часопис-XXI. — 2012. — № 9-10. — С. 60-63.
5. Скопенко, Н. С. Агропромисловий сектор: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку [Текст] / Н. С. Скопенко // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8. – Част. 1. – С. 179-183.

6. Дейнеко, Л. Можливі Сценарії Розвитку Харчової Промисловості в Умовах Дії Режиму Вільної Торгівлі з ЄС [Електронний ресурс] / Л. Дейнеко, І. Романюк. – Режим доступу: <http://voxukraine.org/2015/10/30/mozhlyvi-scenarii-rozvytku-harchovoi-promtslovosti>.
7. Вербицька, І. І. Ризик-менеджмент як сучасна система управління ризиками підприємницьких структур [Текст] / І. І. Вербицька // Сталій розвиток економіки. -2013. - №5[22]. – С.282-291
8. Грабовый, П. Г. Риски в современном бизнесе [Текст] / П. Г. Грабовый, С. Н. Петрова и др. – М. : Альянс, 2004. – 200 с.
9. Янковский, Н. А. Повышение эффективности ВЕД производственного комплекса [Текст] / Н. А. Янковский. – Донецк: Донеччина, 2000. – 430 с.
10. Терещенко, О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст] : навч. посіб. / О. О. Терещенко – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
11. Матвійчук, А. В. Аналіз і управління економічним ризиком [Текст]: навч. посібник / А. В. Матвійчук. – К. : ЦУЛ, 2005. – 224 с.
12. Єріна, А. М. Економічна статистика [Текст]: підручник : у 2 ч. — Ч. 1. Макроекономічна статистика / А. М. Єріна, І. Г. Манцуров, О. К. Мазуренко та ін. — К. : КНЕУ, 2013. — 325 с.
13. Махортих, Д. О. Щодо тенденцій розвитку економіки України у 2014-2015 рр. [Текст] / Д. О. Махортих // Інститут стратегічних досліджень при Президенті України. – 2014. – Серія «Економіка». – № 32.
14. Олійник, Т. Діловий клімат та реформи – очікування українського бізнесу у 2015 році. [Електронний ресурс] / Т. Олійник, О. Кузяків, І. Федець. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files//publications/Special_research/2015_Dilova_dumka.
15. Перспективи іноземної інвестиційної діяльності в Україні у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rda.dp.ua/?p=7523>.
16. Яблонська, А. Інвестиційний та економічний клімат України в умовах російської агресії [Електронний ресурс] / А. Яблонська. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/investitsiyiny-ta-ekonomichniy-klimat>.
17. Публікації: економічна статистика. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
18. Перспективи розвитку світової економіки: адаптація до зниження цін на біржові товари: звіт МВФ №15/69 – березень 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/weo/2015/02/pdf/text.pdf>.

References

1. Barton, T., Shenkir, W., Waker, P. (2008). *Risk-Management*. Moscow: Vilyams.
2. Borysevych, V. I., Kandaurova, G. A., Kandaurov, N. N. (2001). *Prohnozirovanie i planirovanie ekonomiki*. Minsk: Interpressservice; Ekoperspektiva.
3. Grabovetskiy, B. Y. (2010). *Metody ekspertnyh otsinok: teoriya, metodologiya, napryamky vykorystannia*. Vinnytsya: VNTU.
4. Pashnjuk, L. O. (2012). Kharchova promyslovist' Ukrainy: stan, tendenciji ta perspektyvy rozvytku. *Ekonomichnyi Chasopys-XXI*, 9-10.
5. Skopenko, N. S. (2011). Agropromyslovij sector: Suchasnyj stan, tendentsiji ta perspektyvy rozvytku. *Ekonomichnyi analiz*, 8 (1), 179-183.
6. Dejneko, L., Romanyuk, I. (2015). *Mozhlyvi scenarii rozvytku harchovoi promtslovosti*. Retrieved from: <http://voxukraine.org/2015/10/30/mozhlyvi-scenarii-rozvytku-harchovoi-promtslovosti-ua>.
7. Verbitska, I. I. (2013). Ryzik-management jak suchasna systema upravlinnya ryzykamy pidpryjemnytskyh struktur. *Stalij rozvytok ekonomiky*, 5(22), 282-291
8. Grabovyy, P.G. (2004). *Riski v sovremennom biznese*. Moscow: Alyans.
9. Yankovskij, N. A. (2000). *Povyshenie effektivnosti VED proizvodstvennogo kompleksa*. Donetsk: Donetchina.
10. Tereschenko, O. O. (2003). *Finansova dij'al'nist' subjektiv gospodarjuvannia*. Kyiv: KNEU.
11. Matvijchuk, A. V. (2005). *Analiz i upravlinnya ekonomichnym ryzikom*. Kyiv: Center of educational literature.
12. Jerina, A.M., Manzurov I. G., Mazurenko O. K. (2013). *Ekonomichna statystyka*. Kyiv: KNEU.
13. Makhortykh, D. O. (2014). Schodo tendencij rozvytku ekonomiky Ukrainy u 2014-2015 rr. *National Institute of Strategic Studies. Economics*, 32.
14. Olijnyk, T., Kuziakiv, O., Fedez', I. (2015). *Dilovyj klimat ta reform – ochikuvannja ukrajins'kogo biznesu u 2015 r.* Retrieved from: http://www.ier.com.ua/files//publications/Special_research/2015_Dilova_dumka.
15. *Perspektyvy inozemnoji investycijnoji dij'al'nosti v Ukraini u 2014 r.* (2014). Retrieved from: <http://www.rda.dp.ua/?p=7523>.

-
16. Yablonska, A. (2015). *Investytsijnyj ta ekonomichnyj klimat Ukrainy v umovah rosijskoji agresiji*. Retrieved from: <http://iac.org.ua/investitsyniy-ta-ekonomichnyj-klimat>.
  17. *Publications: Economic statistics*. (2015). Official site of State Statistics Service of Ukraine. <http://ukrstat.gov.ua>.
  18. IMF World Economic Outlook (WEO). (2015). *Adjusting to Lower Commodity Prices*: Report № 15/69, October 2015. Retrieved from: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/weo/2015/02/pdf/textr.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2016 р.